

Оксана ПЕТРУК

(Київ, Україна)

ДО ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ ЛЕКСИЧНОГО МІНІМУМУ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вивчення лексики української мови є основою формування комунікативної компетентності учнів – представників національних меншин. У сучасній лінгводидактичній літературі чимало уваги присвячено методиці навчання лексичного матеріалу, зокрема способам семантизації, засвоєнню лексики на основі текстів, формуванню лексичних навичок тощо. Проблема ж відбору лексики, яка повинна стати об'єктом безпосереднього вивчення чи основою для різноманітних навчальних праць, передусім підручників, не знайшла належного висвітлення. Існує низка робіт, в яких автори виокремлюють конкретну лексику для вивчення іноземними здобувачами освіти (С. Воробйова, Н. Зайченко, З. Партико, О. Туркевич та ін.). Проте всі вони стосуються процесу навчання української мови як іноземної у закладах вищої освіти. Тому говорити про практичну цінність і доцільність проектування результатів цих досліджень для курсу української мови у початковій школі досить складно.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що нині постала потреба якісно і кількісно визначити, узгодити й уніфікувати лексику української мови, яка підлягає вивченню учнями – представниками національних меншин на початковому етапі.

Спробу створення мінімального словника української мови, яким молодші школярі мають оволодіти впродовж 1-2 класів, було зроблено науковими співробітниками Інституту педагогіки НАПН України [3]. Крім того, переліком найуживаніших мовленнєвих формул та орієнтовним списком слів, що підлягають засвоєнню, було доповнено навчальні програми з української мови для 1-4 класів ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин [1; 2].

Позаяк немає усталеного лексичного мінімуму української мови для опанування у початковій школі, припускаємо, що нині процес відбору лексики під час укладання підручників відбувається стихійно

та інтуїтивно. Про це красномовно свідчить аналіз макетів підручників української мови та читання для 3 класу ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин, що перемогли у I етапі Конкурсу (2020 р.) і розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти. Читаючи навчальні тексти, натрапляємо на таку лексику: *п'янить, плем'я, оберемки, трипроменевий, датованих, булавочка, від запахуцості, листва, міцнолистий, туполистий, за́йди, зарізали, задушили, бусурмани, невагоме, безкінечності, зваблива, первісне суспільство, сліди різних епох, приносили жертву, символізувала* і под. (з підручника для ЗЗСО з навчанням молдовською мовою; автори С. А. Свінтковська, Л. Д. Верготі, С. І. Ткаченко, Т. А. Шинкаренко); *педалі, медальйон, ледарство, дієта, діагноз, тіньовий, гірськолижний, індивідуально, дотла, вронить, вирізьблений, сторожки, злинують, голубіє, показалися* та ін. (з підручника для ЗЗСО з навчанням румунською мовою; автор Н. Т. Палій); *вербальне, невербальне, графіки, нумерація, гумористичний зміст, гаптували, архітектурний ансамбль, комплекс ... будівель, громадських, гас, лежанка, сірка, кожушанка, куриться, ратне поле, імітувати, веснувати, теплінь, обрублений* та ін. (з підручника для ЗЗСО з навчанням угорською мовою; автори С. Г. Криган, Ю. П. Сергійчук).

Постає низка запитань... За якими критеріями автори добирали мовний матеріал? Чи адаптовували тексти, урахувавши неспорідненість рідної мови учнів з українською? Яка комунікативна значущість наведеної лексики (а це лише невелика частина – *О.П.*) і чи задовольнить вона комунікативні потреби молодших школярів? Поза всяким сумнівом, що автори вказаних підручників не переймалися цими питаннями.

Прикро, що на тлумачення наведеної вище лексики вчитель буде витрачати навчальний час, який можна було б використати більш ефективно.

Очевидно, що укладання лексичного мінімуму української мови для опанування у 1-4 класах шкіл, навчання в яких ведеться румунською, угорською мовами, стало нагальним і невідкладним завданням. Потреба в такому мінімумі викликана передусім важливістю конкретизувати проміжні цілі опанування державної мови на кінець кожного циклу навчання, оцінювання лексичних знань, створенні навчальних і тестових матеріалів, а також як орієнтира для авторів підручників.

Принагідно слід зазначити, що лексичний мінімум української мови для молодших школярів буде потрібний і в освітніх закладах країн, де локально мешкають українські громади. Адже створення навчально-методичних матеріалів для дітей-українців, які перебувають за кордоном, стало б значною підтримкою наявних освітніх закладів / класів з навчанням українською мовою, допомогою для збереження рідної мови та можливістю не втратити свою національну ідентичність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Навчальна програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з молдовською мовою викладання. 1–4 класи / О. Н. Хорошковська, О. М. Петрук. Київ : Педагогічна думка, 2012. 72 с.
2. Навчальна програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з угорською мовою викладання. 1–4 класи / О. Н. Хорошковська, К. З. Повхан. Київ : Педагогічна думка, 2012. 72 с.
3. Хорошковська О., Повхан К., Петрук О., Яновицька Н. Орієнтовний список українських слів для засвоєння учнями 1–2 класів шкіл національних меншин України. *Українська мова і література в школі*. 2005 № 8. С. 45–49.